

Circulus salutaris
**J. Ratzinger/Benedykt XVI o relacji natury i łaski
w sztuce chrześcijańskiego życia**

Streszczenie

Między włożonym w zadanie wysiłkiem człowieka a efektem jego pracy nie zawsze istnieje prosta i oczywista proporcjonalność. Zwłaszcza, jeśli w grę wchodzi sprawy egzystencjalne czy duchowe. J. Ratzinger/Benedykt XVI czyni to cokolwiek deprymujące a powszechne doświadczenie osią refleksji na temat chrześcijańskich cnót. Okazuje się ono kluczowe dla zrozumienia teo- i zarazem chrystocentrycznego charakteru chrześcijańskiej doskonałości. Zbawienie, czyli szczęście ostateczne, finalne „powodzenie” świata i życia, pozostaje zawsze dziełem Boga, i nie jest do osiągnięcia poza Jego łaską. Historiozbawcza zasadność ludzkich działań, w tym porażek, pozostaje w pewnej mierze tajemnicą, choć ma za sobą argument nie do zbiccia: osobę, życie, krzyż i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa. Dlatego w sztuce chrześcijańskiego życia cnotą może być i siła, i słabość – w których człowiek daje Bogu miejsce w swoim życiu i Jemu pozwala działać, trwając w prawdzie i miłości.

Słowa kluczowe: chrześcijaństwo, chrystocentryzm, natura, łaska, cnoty, wiara, zbawienie, etos, pobożność, współczesność.

Personalistyczny charakter pracy ludzkiej

Streszczenie

O pracy traktuje się przeważnie w perspektywie jej wymiaru materialnego, doczesnego. Ks. prof. Czesław S. Bartnik, twórca personalizmu uniwersalistycznego, proponuje odnaleźć w pracy dwa inne jeszcze wymiary: moralny i zbawczy. Oznacza to, że praca posiada także wartość osobową, gdyż człowiek jako osoba jest podmiotem i sprawcą pracy, a także jej celem (Jan Paweł II). Wtedy praca „daje człowiekowi nie tylko chleb”, lecz przede wszystkim kształtuje go jako osobę, przekształca i rozwija. Ten proces jest możliwy przez odniesienie ludzkiej pracy do Boga jako pierwszego Pracującego, stwarzającego całą rzeczywistość. Chrześcijaństwo może wtedy mówić w swoim języku teologicznym o trzech wymiarach pracy: kreacyjnym, redempcyjnym i soteryjnym.

Słowa kluczowe: praca, chrześcijaństwo, personalizm, Jezus Chrystus, wartość pracy, wymiar moralny pracy, wymiar zbawczy pracy.

Modlitwa o uzdrowienie w świetle katolickiej dogmatyki

Streszczenie

W Polsce pojawiło się ostatnio nowe zjawisko, którym jest coraz większa liczba grup modlitewnych łączących charyzmat uzdrawiania z celebracjami liturgicznymi. Z duszpasterskiego punktu widzenia Msze połączone z modlitwami o uzdrowienie można by uznać za „sukces”. Na ten „sukces” należałoby jednak spojrzeć w świetle katolickiej dogmatyki. Z jakimi zatem prawdami katolickiej wiary musi się liczyć modlitwa o uzdrowienie łączona z charyzmatem uzdrawiania?

Na modlitwę o uzdrowienie trzeba jednak patrzeć po katolicku, czyli całościowo, nie w oderwaniu, lecz w związku z całością prawd wiary. Skoro choroba i zdrowie wpisane są w najważniejsze bieguny historii zbawienia – upadek Adama i odkupienie dokonane przez Nowego Adama, to modlitwa o uzdrowienie musi uwzględniać całe *lex credendi*. Jeżeli katolicy przejmują zielonościwkowe formy modlitwy o uzdrowienie, to muszą dokonywać ich reinterpretacji w świetle katolickiego *lex credendi* – od trynitologii do eschatologii. Nie mogą natomiast przyjmować zielonościwkowych form modlitwy o uzdrowienie wraz ze stojącą za nimi zielonościwkową teologią. Katolickie *lex orandi* dotyczące łaski uzdrawiania w jednym Duchu musi wyrażać katolickie *lex credendi*.

Słowa kluczowe: modlitwa o uzdrowienie, celebracje liturgiczne, choroba, uzdrowienie, dogmat.

Bp Henryk WEJMAN

Studia Gnesnensia
Tom XXIX (2015) 47–56

Miłosierny wymiar zadań duszpasterskich w świetle bulli papieża Franciszka *Misericordiae vultus*

Streszczenie

Zasadnicza treść artykułu koncentruje się na wielowymiarowości posługi duszpastersko-katechetycznej w kontekście zbliżającego się roku miłosierdzia, oficjalnie ogłoszonego przez papieża Franciszka opublikowaniem bulli *Misericordiae vultus*. Właśnie ta bulla stała się bazą dla refleksji nad tak określonym celem. Jego urzeczywistnienie nie mogło więc nie rozpocząć się od określenia natury miłosierdzia Bożego. Podjęcie tego kroku w refleksji było o tyle zasadne, że to właśnie miłosierdzie Boże tkwi u źródła istnienia człowieka i stanowi rdzeń jego egzystowania na ziemi. Odślonięcie natury tegoż miłosierdzia umożliwiło z kolei ukazanie podstawy powinności okazywania przez nas miłosierdzia drugiemu człowiekowi. Tę powinność papież Franciszek ujął w zwięzłym stwierdzeniu w analizowanej bulli: *Jesteśmy wezwani do życia miłosierdziem, ponieważ to nam zostało najpierw udzielone miłosierdzie przez Boga* (MV 9). Prezentacja postawy miłosierdzia, czyli jego udzielenie przez Boga człowiekowi i odpowiedź na nie ze strony człowieka, dała sposobność do ukazania implikacji pastoralnych, wskazywanych przez papieża Franciszka w bulli. Pierwszą spośród nich winno być medytowanie słowa Bożego, drugą świadczenie miłosierdzia innym poprzez niesądzenie ich, przebaczenie przewinień i czynne wsparcie w potrzebie, a trzecią przepowiadanie miłosierdzia Bożego. Te trzy formy okazywania miłosierdzia bliźnim stanowią – według papieża – najważniejszy sposób przeżycia roku miłosierdzia, a zarazem odnowienia relacji interpersonalnych i oddanie chwały Bogu.

Słowa kluczowe: Bulla papieża Franciszka *Misericordiae vultus*, miłosierdzie, medytowanie słowa Bożego, świadczenie miłosierdzia, przepowiadanie miłosierdzia Bożego, duszpasterstwo, posługa duszpastersko-katechetyczna.

Wyzwolenie ukrytych przymiotów człowieczeństwa

Streszczenie

Temat ukrytych przymiotów człowieczeństwa ma szczególną wagę i znaczenie w perspektywie teologicznej. Na gruncie rozważań o wierze i doktrynie chrześcijańskiej można dojść do przekonania, że przymiotowość o charakterze wewnętrznym i ukrytym jako wartość dziedziczna w nierówny sposób inspiruje wszelką wrażliwość, ofiarność i solidarność człowieka. Dzięki niej osoba jest zdolna angażować się w pomoc i wsparcie innych w sytuacjach nawet najmniej oczekiwanych. Wyzwalać w związku z tym, o czym traktowano w artykule, coraz większy zakres i moc oddziaływania własnych cech ukrytych, składających się na pełnię człowieczeństwa ludzkiego. Podczas rozwoju chrześcijańskiej wizji przymiotowości osobistej całkiem naturalną konsekwencją jest jej utożsamienie z darem nadprzyrodzonym. To odniesienie ofiarnej aktywności ludzkiej, opartej na wewnętrznej i ukrytej dyspozycji, do współdziałania ze Stwórcą pozwala uchronić człowieka przed pokusą zawłaszczania tego, co mu nie przynależy.

Słowa kluczowe: wyzwolenie, przymioty, człowieczeństwo, poświęcenie, ofiarność.

Tajemnica Jezusa Chrystusa w wykładzie wiary Soboru Konstantynopolskiego III

Analiza konstantynopolskiego wykładu wiary

Streszczenie:

Ostatni etap sporów monotelekich związany jest z Soborem Konstantynopolskim III. Opór, jaki od 640 roku narastał na Zachodzie przeciw monoteletyzmowi, wywodził się w głównej mierze z Afryki północnej, gdzie jego duszą był Maksym Wyznawca. Maksym wiele zdziałał dla osiągnięcia jasności terminologicznej, która miała osiągnąć swój szczyt na Soborze Konstantynopolskim III (680-681). Sobór Konstantynopolski III zebrał się 7 listopada 680 roku jako szósty sobór ekumeniczny. Na sobór przybyli z Rzymu legaci papiescy, przywożąc ze sobą pisma papieża Agatona oraz decyzje zwołanego przez niego synodu. Po wielu dyskusjach przyjęto doktrynę zawartą w listach Agatona oraz sformułowano wykład wiary, który podpisali uczestniczący w obradach biskupi. Wybrany po Agatonie papież Leon II (682-683) nie tylko zaaprobował je osobiście, ale nakazał, by podpisali je wszyscy biskupi zachodni. Znaczenie soborowego wyznania wiary z 681 roku zawiera się przede wszystkim w komentarzu do chalcedońskiej doktryny o dwóch naturach. Podczas gdy Chalcedon powiedział o Chrystusie, że jest On doskonały w bóstwie i doskonały w człowieczeństwie, to sobór z 681 roku wyciąga stąd wniosek, iż Chrystus ma także doskonałą wolę ludzką i doskonale jest Jego ludzkie działanie.

Słowa kluczowe: Sobór Chalcedoński, Sobór Konstantynopolski III, monoteletyzm, monoenergetyzm, dwie natury, dwie wole, dwa działania.

Jezus Chrystus i religie

Nauczanie II Soboru Watykańskiego na temat religii w perspektywie biblijnej

Streszczenie

Aktualna problematyka pluralizmu kulturowego stała się ważnym wyzwaniem dla refleksji teologicznej nad religiami ujmowanymi w kluczu pluralizmu religijnego. Problem jest bardzo poważny z doktrynalnego punktu widzenia, ponieważ dotyka istotnych zagadnień związanych przede wszystkim z chrystologią, soteriologią i eklezjologią, czyli samych podstaw doktrynalnych wiary i uzasadnienia misji Kościoła w świecie. Wychodząc z tego założenia, w tym miejscu proponujemy refleksję biblijną nad nauczaniem na temat religii, którego podstawy profetycznie określił II Sobór Watykański, przede wszystkim w konstytucji *Lumen gentium* i w deklaracji o religiach niechrześcijańskich *Nostra aetate*. Punktem wyjścia podjętej refleksji jest chrystologia uniwersalistyczna, która pozwala na odczytanie i dowartościowanie teologiczne pytania religijnego, które nieustannie dochodzi do głosu w ludzkim sercu. Jawi się to pytanie jako wyrażenie i egzystencjalna epifania stworzonego człowieka i jego powołania do spotkania z Jezusem Chrystusem. Chrystologia uniwersalistyczna kształtuje globalną postawę Kościoła względem innych religii, która polega na głoszeniu i dialogu. Kościół nie może zrezygnować z głoszenia – jest to jego fundamentalna racja bytu i w nim wyraża się jego misja dziejowa. Ma on nieustannie, wszędzie i wszystkim głosić *mirabilia Dei* dokonane w dziejach, wypełnione w męce i śmierci Jezusa Chrystusa, w „pełni czasu” (Ga 4,4) „raz na zawsze” (Rz 6,10). Dialog zaś spełnia rolę przygotowawczą w stosunku do tego głoszenia. W tej perspektywie w świadomości chrześcijańskiej Jezus Chrystus stanowi początek, ośrodek i wypełnienie wszystkich religii, a stanowi je jako Ten, który, doprowadziwszy do ich powstania, przyjmuje je, oczyszcza, rekapitułuje ich wartości, aby w końcu prowadzić je eschatologicznie do Boga, „aby Bóg był wszystkim we wszystkich” (1 Kor 15,28).

Słowa kluczowe: Jezus Chrystus, Kościół, religie, dialog, głoszenie.

Miłość miłosierna Jezusa (Łk 23,40-43)

Streszczenie

Dobry Łotr, obdarzony „miłością miłosierną” Jezusa, prawdopodobnie przewidział przyszłe Królestwo, którego Chrystus po zmartwychwstaniu będzie „Głową”. Odpowiedź Jezusa mówi o wspanialszej rzeczywistości, niż był nią przedmiot prośby skierowanej do Niego przez Dobrego Łotra. To nie w przyszłości, ale już „dzisiaj” „Dobry Złoczyńca” musi być z Chrystusem.

Odpowiedź Jezusa nabiera większej „wartości”, gdy umieścimy ją w ogólnym kontekście trzeciej Ewangelii – Dobrej Nowiny o zbawieniu i miłosierdziu („miłości miłosiernej” Jezusa): Jezus poszukuje grzeszników (Łk 9,10); przygotował dla nich prawdziwe przywileje (Łk 15,7-10; 24,32). Ewangelia według św. Łukasza jest Bożym orędziem, proklamującym wspaniałe akty przebaczenia: jawnogrzesznicy – kobiecie cudzołożnej (Łk 7,36-50), celnikowi Zacheuszowi (Łk 19,1-10), sprawującym władzę urzędnikom (Łk 23,43).

Druga grupa słów Jezusa na krzyżu sankcjonuje i staje się ukoronowaniem epizodu nawrócenia dobrego łotra. Według relacji Łk 23,45, rozdarcie zasłony świątynnej jest samo w sobie wyraźną Bożą proklamacją spełnienia się zbawczych zapowiedzi, „zerwania” Starego Przymierza, otwarcia utraconego raju dla pokutujących grzeszników. Obietnica Jezusa złożona Dobremu Łotrowi stanowi uroczyste obwieszczenie nowej ekonomii, w której utracone prawa zostają na nowo przywrócone.

Bóg nie porzuca człowieka, który go odrzuca, nie zapomina o nim. Na wszystkie wyrządzone mu krzywdy, całą haniebną przemoc, Jezus odpowiedział tylko cierpliwością i milczeniem. Bóg obficie odpłaca każdemu, kto nigdy nie chwieje się w swojej wierze (por. Mt 10,32). Dobry Łotr, inaczej niż rozwścieczony tłum rzucający słowa pełne odrażającego sarkazmu, zwraca się do Jezusa wiszącego na krzyżu z szacunkiem, uznając go za króla, wierząc w przyszłe panowanie tego, z którego teraz drwi cały świat. Jego śmiałość i bezpośredniość spotyka się natychmiast z zapewnieniem królewskiej nagrody.

Słowa kluczowe: Stare Przymierze, Ewangelia Łukasza, Dobry Łotr, miłość, miłosierdzie, obietnica, raj, Jezus Chrystus, zmartwychwstanie, dziś, grzesznik.

Wyprawa Antiocha IV na wschód imperium w teologicznej relacji 1 Mch 6,1-4

Streszczenie

Opisany epizod wprowadza w koniec życia króla przedstawianego w Pierwszej Księdze Machabejskiej jako głównego sprawcę wszelkich nieszczeń Żydów i tego, którego wprowadzany siłą dekret antyżydowski zapoczątkował wybuch powstania machabejskiego. Materiał księgi prezentowany jest w swej warstwie teologicznej jako kara od Boga za wszelkie uczynione przez Antiocha zło, jakiego doświadczyli Izraelici oraz upór króla w czynieniu zła. Wiele tekstów starotestamentowych porusza ten właśnie problem, pozwalając właściwie ocenić perspektywę, którą także autor księgi porusza w swej relacji. Krótka prezentacja wybranych perykop biblijnych pozwala naszkicować właśnie ów teologiczny zamiar hagiografa.

Słowa kluczowe: 1 Księga Machabejska, Stary Testament, Antioch IV Epifanes, hellenizm, okres machabejski.

Jedność przez różnorodność Kościoła

Streszczenie

Artykuł składa się z następujących części: 1. Wydarzenie Jezusa Chrystusa; 2. Doświadczenie daru Ducha Świętego; 3. Dar w naczyniach glinianych; 4. Cechy Kościoła; 5. Koncepcja jedności; 6. Konkluzja. U początków Kościoła leży podwójne wydarzenie: paschalne i pentekostalne. Pierwsze z nich to wydarzenie dokonane przez Jezusa Chrystusa, Jego śmierć i zmartwychwstanie. Drugie wydarzenie to dar Ducha Świętego udzielony Kościołowi w dniu Pięćdziesiąticy. Życie Kościoła w ciągu wieków zawsze opierało się na tym podwójnym wydarzeniu. Niezaprzeczalną oznaką obecności grzechu w Kościele jest podział i konflikty wśród chrześcijan. W pierwszych wiekach Kościoła poganie mogli mówić o chrześcijanach: „Zobaczcie, jak oni się miłują” i świadectwo to znaczyło więcej niż jakiegokolwiek słowne deklaracje czy idee. Historia podziałów i schizm w Kościele jest w najwyższym stopniu antyświadectwem i antyznakiem powołania Kościoła polegającego przecież na gromadzeniu ludzi w jedności, o którą modlił się Jezus. Ruch ekumeniczny był od dawna zainteresowany integrowaniem i pielęgnowaniem dotychczasowych tradycji kościelnych z ich odrębnościami i różnorodnością. Za sprawą wzmożonego zaangażowania ekumenicznego doszło do opracowania modelu „jedności w pojednanej różnorodności”. Ekumenizm został nam dany jako wielka życiowa lekcja. Nie jest on abstrakcyjną rzeczywistością. Dotyczy odniesienia do żywych ludzi i do całych wspólnot chrześcijan o odmiennej tradycji.

Słowa kluczowe: wydarzenie chrześcijańskie, dar Ducha Świętego, jedność, świętość, powszechność i apostołskość Kościoła, myślenie ekumeniczne, pojednana różnorodność, dialog ekumeniczny.

Refleksja teologiczna nad aprioryzmem i aprioryzm w teologii

Streszczenie

Aprioryzm to nurt filozoficzny epistemologiczny lub ontologiczny, powiązany z agnostycyzmem. Przedstawiciele tego nurtu, z których najsławniejszy jest Emanuel Kant, uważają, że jaźń ludzka nie potrafi poznać świata i poznaje tylko swoje wnętrze. Sądy dotyczące świata są aprioryczne. Można się zapytać, czy tego rodzaju pogląd wynika z obiektywnych przesłanek, czy też sam jest aprioryczny. Najważniejszy jest jednak sąd dotyczący istnienia: świata poza podmiotem poznającym oraz samego podmiotu poznającego.

W nurcie realistycznym, przyjmującym realne istnienie świata, również pojawiają się sądy aprioryczne, które dotyczą możliwości istnienia dwóch rodzajów bytów, nie tylko jednego rodzaju bytu. Aprioryczny jest pogląd o istnieniu tylko jednego rodzaju bytu, a także pogląd o istnieniu dwóch różnego rodzajów bytów.

Niniejszy artykuł ukazuje, że wszystkie sądy wpisane są w ogólną postawę, ogarniającą całą osobowość, nie tylko intelekt, lecz również wolę i uczucia. Zagadnienie aprioryczności wykracza poza teren ontologii, jest przedmiotem antropologii, nie tylko filozoficznej, ale też psychologicznej, socjologicznej oraz teologicznej. W teologii obszar zagadnień istotnie się poszerza.

Refleksje teologiczne dotyczące postawy apriorycznej, oparte na znanych przemyśleniach filozoficznych, zawarte w niniejszym artykule, są zaledwie załącznikiem, szkicem, który powinien być twórczo rozwijany.

Słowa kluczowe: aprioryzm, poznanie, aksjomat, wola, decyzja, światopogląd, Bóg, ateizm.

Funkcje w Klasztorze Honoriańskim na podstawie *Reguły św. Izydora z Sewilli*

Streszczenie

W artykule przedstawione zostały funkcje i zadania z nimi związane, które wyznaczała mnichom Klasztoru Honoriańskiego w Hiszpanii *Reguła* św. Izydora z Sewilli. Nie wiemy, czy przepisy w niej zawarte były takie same dla całej Hiszpanii wizygockiej, czy też obowiązywały wyłącznie w Klasztorze Honoriańskim. Ta najstarsza hiszpańska *Reguła* św. Izydora z Sewilli napisana w pierwszej połowie VII w. przedstawia szczegóły codziennego życia klasztornego, zwłaszcza zaś związane z organizacją klasztoru, w którym wyznacza się zadania poszczególnym mnichom. Najważniejszy jest tam opat, ale też dużą rolę odgrywają przełożeni i dziekani. Trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie klasztoru bez odźwiernego, skarbnika klasztornego, bez zakrystiana, ogrodnika czy młynarza. O każdej pełnionej w klasztorze funkcji można powiedzieć, że była niezbędna, ponieważ pomagała zachować ład i porządek we wspólnocie mnichów, a także pozwalała dążyć im do świętości i doskonałości.

Słowa kluczowe: reguła, mnich, św. Izydor z Sewilli, funkcja, klasztor.

Napis na krzyżu Jezusa w łacińskiej egzegezie patrystycznej

Streszczenie

Odnajdujemy stosunkowo bogatą myśl Ojców na temat Piłatowej inskrypcji. Refleksja jest osadzona w szerszym kontekście teologii krzyża. Z jej perspektywy wszystko, co było udziałem Jezusa podczas Męki, w jakiś sposób służyło zbawieniu. Według naszych komentatorów, w tym również Augustyna, Piłat stał się wykonawcą zamysłu Bożego, każąc umieścić odnośny *titulus* na krzyżu. Niektórzy dostrzegają czynnik nadprzyrodzony, który skłonił go do takiego czynu. Ojcowie widzą w tym tajemnicę, która wszakże wymyka się ludzkiej spekulacji. Prawie żaden szczegół zdarzenia nie umyka uwadze starożytnych egzegetów. Dlaczego posłużono się trzema językami w *titulus damnationis*? Jedną przyczyną, jak stwierdza Augustyn, a za nim Beda Czcigodny, tkwi w charakterze tych języków, które reprezentują w jakiś sposób kulturę wszystkich narodów – *universitas omnium gentium*, wraz z wszystkimi jej osiągnięciami: filozofią, prawem i władzą polityczną. Pewna racja kryje się w samej ilości użytych języków. Dla Augustyna (i Jana Chryzostoma) języki te są jakby trzema świadkami prawdy o Chrystusie potwierdzającymi jej wiarygodność. Najistotniejszą rację posłużenia się nimi określa cel nadrzędny: wielojęzyczny napis na krzyżu jest proklamacją prawdy o królowaniu Chrystusa nad wszystkimi narodami. Chrystus, wyartykułowany zgłoskami trzech języków, jawi się jako Król całej stworzonej i doskonalonej przez człowieka rzeczywistości. Niektórzy autorzy, poza Augustynem, dopatrują się pewnej symboliki w umieszczeniu napisu w górnej części krzyża. Głównym jej przesłaniem jest wskazanie na transcendencję Chrystusa jako Pana i Boga. Z kolei sama treść napisu: *rex Iudaeorum* każe przyjrzeć się powszechności królowania Chrystusa. Jak się ma Jego panowanie nad Izraelem do panowania nad innymi narodami? Augustyn odwołuje się do Pawłowej metafory oliwki, która przyjmuje w siebie dziki szcep. Owym pniem pozostaje nadal naród wybrany, w który zostaje wszczepiona gałąź pogan. Augustyn spekuluje nad typologią Piłatowej inskrypcji zawartej we wspólnym prologu do Ps 57-59. Posługuje się wariantem tekstowym Psalmów, który każe ten werset wstępny rozumieć w sensie: „Nie niszczy nagłówku tytułu”. Słowa te rozumie jako proroctwo odnoszące się do napisu na krzyżu, którego Piłat nie usunął pomimo nalegania Żydów. Miały bowiem wskazywać na nieśmiertelnego Króla, którego władza nigdy się nie skończy. Wreszcie nie bez znaczenia jest kontekst historyczny, w którym Ojcowie komentowali decyzję Piłata. Po wiekach odnaleziono w Jerozolimie krzyż, na którym umarł Jezus, wraz z inskrypcją. Przedmioty związane z życiem i śmiercią Jezusa stają się cennymi relikwiami chrześcijaństwa. Ich trwałość zdaniem wielu wyrażała trwałość prawd dotyczących zbawienia. Augustyn jest czołowym egzegetą Mt 27,37 par. na Zachodzie. Jego wykładnia zawiera niemal wszystkie wątki właściwe starożytnej egzegezie łacińskiej tego fragmentu.

Słowa kluczowe: Łacińska egzegeza patrystyczna, Augustyn z Hippony, Beda Czcigodny, Mt 27,37, Mk 15,26, Łk 23,38, J 19,19, Ps 57,1, napis Poncjusza Piłata na krzyżu Jezusa, relikwie krzyża, Królestwo Jezusa Chrystusa, Król żydowski, uniwersalizm zbawczy.

Rozumienie jako porozumienie w świetle myśli hermeneutycznej

O potrzebie (po)rozumienia w kontekście współczesnych dążeń integracyjnych

Streszczenie

Artykuł stanowi próbę ukazania wzajemnego związku między kategoriami: „rozumienie” i „porozumienie”, a ściślej rzecz ujmując – próbę przemyślenia na gruncie współczesnej hermeneutyki (H-G. Gadamer, P. Ricoeur), warunków prawdziwej konwersacji jako podstawy porozumienia między partnerami w kontekście współczesnych debat nad jednością Europy. Konwersacji nie można traktować jako reguły, która sama w sobie poprzez zastosowanie procedury, techniki, zapewni nam osiągnięcie porozumienia. Kategorie te są zakorzenione w egzystencjalnej strukturze człowieka i mają podstawowe znaczenie dla jego sensu bycia w świecie (*Lebenswelt*), a więc dotyczą sfery samorozumienia. Gadamerowska hermeneutyka *rozumienia* i *porozumienia* jest żywym procesem i rozmową w postawie otwartości i uznania partnerów. W doświadczenie rozmowy wpisana jest zdolność do wzajemnego spotkania i wzajemnego zapładniania się w kierunku uniwersalnego *logosu*, sensu.

Słowa kluczowe: hermeneutyka, europeistyka, filozofia dialogu, teologia.

Dwie ojczyzny. O twórczości literackiej niemieckiego kapłana Petera Dörflera

Streszczenie

Cechą wyróżniającą twórczość literacką Petera Dörflera jest jej częste odwoływanie się do tradycji europejskiej, zbudowanej na kulturze grecko-rzymskiej oraz chrześcijańskiej. Autor ukazuje ją w postaci uniwersalnych wątków, symbolizujących jedność świata i wyrażanych nie tylko w kategoriach rozumu i doświadczenia, ale i poprzez elementy sacrum. Rejestruje on w swoich utworach literackich kulturowe, społeczne i religijne przemiany, zachodzące w Niemczech w I połowie XX wieku. Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie o wpływ Bawarii jako krainy rodzinnej oraz Rzymu jako ojczyzny duchowej na twórczość pisarza, zaliczanego do niemieckiego nurtu odnowy katolickiej (*renouveau catholique*).

Słowa kluczowe: Kościół katolicki, kerygma, twórczość literacka, religia, kapłan.

O maryjny kształt Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia

Streszczenie

Ogłoszony przez papieża Franciszka Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia (8 XII 2015 – 20 XI 2016) ma pomóc Kościołowi w kontemplowaniu i doświadczeniu miłosierdzia Bożego, a następnie stawianiu się jego świadkiem, tzn. niesieniu Ewangelii miłosierdzia każdej osobie. Wydatną pomocą w tym dziele może służyć Maryja. Warto więc nadać Jubileuszowi maryjne oblicze. Artykuł, bazując na nauczaniu Franciszka, wskazuje dlaczego i w jakim sensie przysługuje Jej tytuł „Matka miłosierdzia”. Wpierw dlatego, że niegdyś została Ona ukształtowana przez Boże miłosierdzie i współpracowała z Chrystusem w objawianiu się pełni miłosierdzia (punkt 1). Dzisiaj zaś budzi w naszych sercach nadzieję na Boże zmiłowanie, prowadzi nas do źródeł Bożego miłosierdzia, a także uzdalnia swą macierzyńską pomocą i przykładem, byśmy byli wiernymi świadkami miłosierdzia w Kościele i świecie (punkt 2). W rezultacie każdy akt zawierzenia Maryi, stanowiąc wymagający program życia chrześcijańskiego, wpisuje się ostatecznie w zawierzenie Bożemu miłosierdziu (punkt 3). Dlatego dobrze, że Kościół wyrusza na drogi miłosierdzia razem z Maryją i jak Maryja.

Słowa kluczowe: miłosierdzie Boże, Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia, Matka miłosierdzia.

Charakterystyka mistyki żydowskiej w myśli A.J. Heschela

Streszczenie

Przedmiotem prezentacji jest rozumienie mistycyzmu żydowskiego przez Abrahama Joshua Heschela, u którego trudno dopatrywać się podobnej do przytoczonych w zachodnim myśleniu definicji. Heschel z góry odrzucał definiowanie, uznając, że jest ono przyczyną powierzchowności poznania. Można powiedzieć, że alternatywą dla definicji jest biegunowość. Takie heschelowskie podejście dostarcza swoistej perspektywy i godzi w sobie dwa na pozór przeciwstawne elementy, bez konieczności ciągłego negocjowania jednej z dwóch stron tej samej monety. Tak też należy spojrzeć na fenomen mistyki, którą Heschel nigdy nie przeciwstawiał rozumowi, nauce czy filozofii. Można powiedzieć, że Heschel uznawał różne poziomy poznawcze: naukowy, filozoficzny, teologiczny, mistyczny. Aby jednak dojść do głębi prawdy należy – jego zdaniem – uwzględnić biblijną wizję rzeczywistości, której nie może osiągnąć ludzki rozum ani w dociekaniach filozoficznych, ani nawet w wysiłkach teologii systematycznej. Stąd Heschel postuluje uprawianie „teologii głębi” (*depth theology*). Głębia jest dla Heschela wymiarem, dostępnym dzięki poznaniu mistycznemu. Powyższe rozważania pozwalają stwierdzić, że mistycyzm jest dla Heschela niczym innym, jak usiłowaniem poznania podstawy rzeczywistości, która ma charakter transcendentny i niemożliwy do uchwycenia i wyrażenia ani przez naukowca, ani filozofa, ani nawet przez teologa. Żydowski myśliciel stwierdza wprost, że „we współczesnym społeczeństwie osobę, która nie godzi się na utożsamienie tego, co rzeczywiste, z tym, co fizyczne, uważa się za mistyka”.

Słowa kluczowe: mistycyzm, judaizm, kabała, Abraham Joshua Heschel.

Paula Evdokimova teologiczne intuicje wokół tematu pochodzenia Ducha Świętego

Streszczenie

Paul Evdokimov to jeden z najważniejszych współczesnych rosyjskich teologów prawosławnych. Upowszechniając naukę i duchowość chrześcijańskiego Wschodu, pozostawał on myślicielem i teologiem otwartym na inspiracje pochodzące z kultury zachodniej. W tym duchu ekumenicznej otwartości podpowiada ciekawe intuicje na temat rozwiązania problemu „Filioque” oraz pochodzenia Ducha Świętego w tajemnicy trynitarniej. Obok bardzo interesujących propozycji wprowadza także niefortunny i wieloznaczny neologizm *Spirituque*, który spotkał się ze słusznymi zastrzeżeniami zarówno teologów prawosławnych, jak i katolickich. U podstaw jego teologii trynitarniej znajdują się, charakterystyczne dla myśli prawosławnej, fundamentalne przesłanki gnozologiczne. Każda prawdziwa teologia rodzi się z zakorzenionego w historii zbawienia mistycznego poznania Boga i jest próbą wypowiedzenia doświadczanej komunii z Bogiem na język teologiczny.

Słowa kluczowe: Paul Evdokimov, prawosławie, trynitologia.

Orędzie o Królestwie Bożym podstawowym kryterium politycznego zaangażowania chrześcijan

Streszczenie

Ogłoszone przez Jezusa bliskie Królestwo Boże pozwala przezwyciężyć nie tylko radykalny rozdział doczesności od eschatologicznego przeznaczenia człowieka. W równej mierze chodzi o zniesienie separowania polityki od religii. Każde ich utożsamianie lub wykorzystywanie jednej przez drugą jest wielkim błędem, ale nie mniejszym jest ich odrywanie od siebie w taki sposób, aby polityczną działalność pozbawić tego kryterium jej oceny, jakim jest obiektywna prawda, dostępna tylko w wymiarze religijnym. Podobnie jak wartości, bez których polityka szybko staje się dziedziną podporządkowaną jedynie walce o władzę i jej utrzymaniu. Przy braku możliwości oceny środków, jakimi się w tej walce posługuje, polityka daleko odchodzi od służby dobru wspólnemu, generując przy tym niesprawiedliwość i krzywdę. Jezus, głosząc Królestwo Boże, nie unikał niebezpieczeństw związanych z politycznym kontekstem i możliwością politycznej prowokacji. Panowanie Boga rozumiał jako realizację Jego planu zbawienia, co dostępne jest w wymiarze religijnym i zwrócone przeciwko grzechowi. Jakikolwiek kompromis w tym względzie prowadzi do wycofywania wiary z zaangażowania politycznego, przez co zaczynają dominować interesy i kalkulacje, a nie wartości i prawda.

Słowa kluczowe: Królestwo Boże, Kościół, polityka, religia, prawda, władza, dobro wspólne, niesprawiedliwość, krzywda, panowanie Boga, grzech, wartości.

Personalia ojca dziecka w akcie urodzenia i w księdze chrztów

Streszczenie

Prawodawca kościelny nakazuje wpisanie do księgi chrztów personaliów ojca dziecka. Należy tego dokonać na podstawie danych zawartych w publicznym dokumencie, o ile on takie dane stwierdza lub na podstawie oświadczenia ojca złożonego w obecności proboszcza i dwóch świadków. Publicznym dokumentem, jaki funkcjonuje w Polsce w zwykłym obiegu prawnym, jest skrócony odpis aktu urodzenia. Niestety, nie zawsze wskazuje on ojca dziecka. Prawo polskie stosuje mechanizmy, które są zawodne i nie zawsze pozwalają poznać ojca. Odpis skrócony aktu urodzenia jest dla prawa kanonicznego dokumentem mało wiarygodnym. Tym samym proboszcz, wpisując do księgi chrztów dane, winien zawsze zapytać, kto jest ojcem dziecka.

Słowa kluczowe: księga chrztów, dane ojca, dokument publiczny, skrócony odpis aktu urodzenia, oświadczenie ojca.

Działalność Towarzystwa Moralnych Interesów Ludności Polskiej pod panowaniem pruskim na rzecz szkolnictwa w świetle *Gazety Toruńskiej*

Streszczenie

Niniejszy artykuł został poświęcony działalności Towarzystwa Moralnych Interesów ludności pod zaborem pruskim w świetle tekstów publikowanych w *Gazecie Toruńskiej*. Opracowanie dotyczy działalności organizacji na rzecz szkolnictwa od chwili jej założenia, czyli od 1869 r. do 1884 r. W omawianym okresie praca Towarzystwa na rzecz szkolnictwa polegała w znacznym stopniu na zbieraniu funduszy na cele szkolne. Zdobywanie odpowiedniego wykształcenia przez młodzież polską odgrywało wówczas istotną rolę, ponieważ wpływało na pozycję żywiołu polskiego gospodarce. Był to element walki o „polskość” na polu ekonomicznym.

Artykuł stanowi próbę uzupełnienia prezentacji działań Towarzystwa Moralnych Interesów na rzecz szkolnictwa Prus Zachodnich w latach 1869-1884, czyli w okresie najintensywniejszych prac tej organizacji. Informacje publikowane w *Gazecie Toruńskiej* pozwalają wzbogacić wiedzę na ten temat o aspekty i zagadnienia, które w dotychczasowej literaturze przedmiotu zostały przedstawione jedynie w minimalnym stopniu.

Słowa kluczowe: Towarzystwo Moralnych Interesów Ludności Polskiej pod zaborem pruskim, zabór pruski, Gazeta Toruńska, szkolnictwo.

Godne pochwały jest rozgłaszać i wystawiać dzieła Boże

Znaczenie czynu (*ergon*) w Starym Testamencie

Streszczenie

Człowiek w całym swoim istnieniu ukierunkowany jest na Boga. Dzięki Jego łasce nie tylko jest *capax Dei*, lecz również tylko w Bogu znajduje swoje spełnienie. Wieczność jest komunią osób, do której człowiek jest zaproszony. Wchodzi w nią po sądzie, jakiego Bóg dokonuje po śmierci. Co ten sąd przetrwa? Co z niego wyjdzie? Tylko człowiek pozbawiony wszystkiego, czy też także jego czyny. To dzięki nim osiągnął zbawienie, więc możliwe, że i one pozostaną zachowane w Bogu. Niniejszy artykuł próbuje dać odpowiedź na pytanie o to, jakie czyny mogą, według autorów ksiąg Starego Testamentu, być zachowane w wieczności.

Słowa kluczowe: wieczność, *ergon*, czyn, odpłata, nagroda, kara.

Krzyż mistyczny jako Drzewo Życia w sztuce średniowiecza

Streszczenie

Krzyże mistyczne stają się popularne w sztuce gotyckiej. Krucyfiksy te ukazują zdeformowane, umęczone ciało Jezusa Chrystusa. Rozumiane są one np. jako Drzewo Życia. O krzyżu Jezusa Chrystusa jako Drzewie Życia pisze m.in. św. Ignacy z Antiochii i św. Bonawentura. Krzyż mistyczny – Drzewo Życia ma formę pnia z gałęziami, liśćmi, sękami i owocami. Często taki krzyż przedstawiany jest wraz z personifikacjami Kościoła (Eklezja) i Izraela (Synagoga). Najczęściej ramiona takiego krzyża są w tych przedstawieniach zakończone ludzkimi rękoma (tzw. Żywy Krzyż). Istnieją również krzyże mistyczne zwane krzyżami widlastymi. Krzyże te mają postać ogołconego drzewa o dwóch rozgałęzieniach. Przeciwnością Krzyża mistycznego, rozumianego jako Drzewo Życia, jest Drzewo Śmierci, czyli rajskie drzewo poznania dobra i zła.

Słowa kluczowe: krucyfiks, średniowiecze, Drzewo Życia, Żywy Krzyż, ikonografia krzyża.

Nadzieja, która nigdy nie zawodzi

Streszczenie

We współczesnej teologii dużo uwagi poświęca się zagadnieniu nadziei. Okazuje się, że ludzie naszych czasów, tak bardzo doświadczeni złudnymi ideologiami ostatnich dziesięcioleci, szukają światła nadziei dla odkrycia głębszego sensu życia pośród codziennych doświadczeń i trudności. Nie chodzi tu o inspirowaną płytkim sentymentalizmem i naiwnym optymizmem ufność, lecz o mającą najgłębsze podstawy teologiczne chrześcijańską nadzieję. Chrześcijańską nadzieję cechuje w pierwszym rzędzie *wertykalność*. Znaczy to, że jest ona skierowana ku górze, ku Bogu, jest więc nadzieją pokładaną w Bogu. Tak rozumiana nadzieja jest czystym *darem Bożej łaski*, przewyższającym wszelkie ludzkie pragnienie i wyprzedzającym jakąkolwiek ludzką inicjatywę. Ludzka nadzieja winna być złożona nade wszystko w Bogu. Tak rozumiana nadzieja nigdy nie zawodzi. Jej przedmiotem jest zbawienie, a więc wieczne życie w jedności z Bogiem, we wspólnocie zbawionych. Jako cnota teologiczna, mająca swe źródło w Bogu, chrześcijańska nadzieja wykracza poza doczesny świat. Nie oznacza ona jednak ucieczki od niego, lecz *solidarność i odpowiedzialność za świat*, wyrażające się w przyjęciu go i skierowaniu ku Bogu, który całemu stworzeniu przygotował u siebie mieszkanie. Nadzieja chrześcijańska nie ucieka przed dziejami świata, lecz ukierunkowuje je na eschatologiczną pełnię.

Słowa kluczowe: nadzieja, wertykalność, horyzontalność, uniwersalność, eschatologiczna pełnia.

Porównanie obrazu Abrahama z Księgi Syracha z obrazem Abrahama z Listu do Hebrajczyków

Streszczenie

Abraham jest wyjątkową postacią Starego Testamentu i ważnym znakiem dla Nowego Testamentu. On nie tylko jest przodkiem Jezusa Chrystusa, ale duchowo „ojcem wierzących”. Każdy semita, w którym nie ma zakłamania, pragnie upodobnić się do Abrahama i być wspaniałomyślnym, szczodrym, okazałym, bezinteresownym i wielkim. Księga Mądrości Syracha wychwala mądrość wielkich mężów Narodu Wybranego, ale szczególnie Abrahama, przyjaciela Boga. Obraz Abrahama, według Syracha, jest wielką nadzieją rozciągającą się w daleką przyszłość, „że w jego potomstwie będą błogosławione narody” (Syr 44,22). Ta przyszłość i obraz Abrahama w Nowym Testamencie uzyskują nową siłę, siłę Zmartwychwstania. W spotkaniu z Jezusem Chrystusem obraz Abrahama odżywa. Nadzieja stania się ojcem wielu narodów nabiera nowej siły. Autor Listu do Hebrajczyków szczególnie zwraca uwagę na wiarę Abrahama poddaną próbom. W końcu największa i ostatnia próba wiary Abrahama, ofiara Izaaka, odkrywa największą tajemnicę wiary, wiary w zmartwychwstanie. Dzieci Abrahama to już dzieci Jezusa Chrystusa, na nich koncentruje się plan Boży duchowej przyszłości świata.

Słowa kluczowe: Abraham, Izaak, Księga Syracha, List do Hebrajczyków.